

„Odpowiedzialność biskupów Kościoła łacińskiego za katolików wschodnich”

Streszczenie rozprawy doktorskiej

Problematyka wyznawców wschodnich bez duszpasterza z własnego Kościoła sięga czasów papieża Leona XIII, który w liście apostolskim *Orientalium dignitas Ecclesiarum* z 1894 r. zadeklarował, że wierni obrządku wschodniego, którzy znajdowali się poza terytorium Kościoła patriarchalnego, byli poddani biskupowi łacińskiemu miejsca, w którym mieszkali. Postanowienia te zostały zmienione przez motu proprio *Crebrae allatae sunt* z 1949 r., które uznaje możliwość współlistnienia kilku jurysdykcji na tym samym terytorium. Na terenach, gdzie swoją jurysdykcję posiadał więcej niż jeden biskup, łaciński biskup miejsca nie był już automatycznie ordynariuszem wiernych obrządku wschodniego zamieszkujących na jego terytorium. Podlegali oni jego jurysdykcji tylko w przypadku wskazania biskupa łacińskiego przez Stolicę Apostolską albo w wybranych przypadkach przez ich patriarchę.

W sytuacji, gdy w danym miejscu nie został utworzony nawet egzarchat dla wiernych jakiegoś Kościoła *sui iuris*, za ich własnego hierarchę należy uważać hierarchę miejsca drugiego Kościoła *sui iuris*, również Kościoła łacińskiego. Natomiast gdy jest ich wielu, za własnego należy uważać hierarchę wyznaczonego przez Stolicę Apostolską lub w przypadku wiernych przynależących do kościoła patriarchalnego czy arcybiskupiego większego, patriarcha lub arcybiskup większy może za zgodą Stolicy Apostolskiej sam dokonać wyboru hierarchy.

W pracy ukazane zostało, że wierni katolickich Kościołów wschodnich przebywający na terytorium Kościoła łacińskiego, gdzie brak jest struktur hierarchicznych ich Kościoła, nie są pozbawieni opieki. Podlegają oni wówczas opiece biskupa łacińskiego, który jest za nich odpowiedzialny na płaszczyźnie sakramentalnej, duszpasterskiej i administracyjnej.

Prawodawca w Kodeksie łacińskim i Kodeksie wschodnim wymienia wśród obowiązków biskupów troskę o wiernych, którzy należą do Kościołów *sui iuris* innych niż ich własny, a są im powierzani jako własnym pasterzom. Biskup jest zatem odpowiedzialny za wszystkich chrześcijan, którzy przebywają na jego terytorium, czy to na stałe, czy tylko czasowo. Troska ta nie ogranicza się jedynie do wiernych należących do jego własnego Kościoła *sui iuris*, ale – zgodnie z zasadą *sollicitudo omnium Ecclesiarum* – dotyczy całego Kościoła. Konsekwencją troski o cały Kościół jest fakt, że żaden wierny nie może pozostać bez opieki i nie może być pozbawiony tego, co mu się słusznie w Kościele należy. Realizacja jego praw i obowiązków musi być zapewniona zawsze i wszędzie, niezależnie nawet od faktu przebywania poza strukturami Kościoła własnego obrządku.

Rozprawa została podzielona na pięć rozdziałów. W pierwszym z nich przedstawiono sytuacje, w jakich katolicy obrządku wschodniego przebywający na terenach jurysdykcji Kościoła łacińskiego podlegają biskupom łacińskim i zostają włączeni do ich diecezji. Wyjaśnione zostały pojęcia *territorium proprium* i *extra proprium*, *territorium traditionale* oraz teren kanoniczny. Ukazany został także zakres władzy, jaki posiada patriarcha i arcybiskup większy w diasporze. Przedstawiono również kompetencje sądu Kościoła łacińskiego, aby rozpatrywać sprawę o nieważność małżeństwa katolików innego Kościoła *sui iuris*.

W rozdziale drugim zaprezentowano i omówiono struktury duszpasterskie: diecezje obrządkowe, ordynariat dla wiernych obrządku wschodniego, ustanowienie wikariusza biskupiego dla obrządków wschodnich, parafie obrządkowe oraz *missio cum cura animarum*. Prawo przewiduje także inne możliwości, którymi są: ustanowienie wikariusza obrządkowego, ustanowienie kapelana/misjonarza, zapraszanie przy różnych okazjach duchownych należących do Kościoła *sui iuris* przybyłych wiernych oraz zezwolenie otrzymane od Stolicy Apostolskiej przez kapłana albo diakona do celebrowania nabożeństw i sprawowania sakramentów w innym obrządku liturgicznym niż jego własnego Kościoła *sui iuris*.

W kolejnym, trzecim rozdziale, poruszona została kwestia udzielania sakramentów wtajemniczenia chrześcijańskiego katolikom wschodnim. Omówiono tutaj takie zagadnienia, jak: przynależność obrządkowa, szafarz sakramentu, przyjęcie akatolików do pełnej wspólnoty Kościoła katolickiego, komunie dzieci poniżej wieku rozeznania, jedność sakramentów wtajemniczenia oraz koncelebra międzyobrządkowa.

W rozdziale czwartym zaprezentowane zostały pozostałe sakramenty: pokuta, namaszczenie chorych, święcenia i małżeństwo. Omówiono tutaj kwestie kary *latae sententiae* i grzechów zastrzeżonych, prawa wolnego wyboru spowiednika, sprawowania sakramentu pokuty w relacjach międzyobrządkowych, formacji alumnów obrządków wschodnich w seminariach łacińskich, znajomości prawa wschodniego w seminariach łacińskich, inkardynacji prezbitera wschodniego do diecezji łacińskiej, posługi żonatych prezbiterów wschodnich w diecezjach łacińskich, małżeństw międzyobrządkowych łacińsko-wschodnich, małżeństw przez pełnomocnika i pod warunkiem, formy kanonicznej, kompetencji do asystowania i błogosławienia małżeństwa oraz zagadnienie zmiany przynależności obrządkowej.

Ostatni rozdział traktuje o sprawach związanych z życiem konsekrowanym, do których należą: przyjęcie wschodnich katolików do instytutu łacińskiego, przejście do instytutu zakonnego innego Kościoła *sui iuris* oraz zachowanie wschodniej tożsamości. Następnie przedstawiony zostanie obowiązek dokładnego pouczenia o innym Kościele *sui iuris* w związku z powierzeniem urzędu lub posługi chrześcijanom każdego Kościoła. Kolejny element rozdziału opisuje obowiązek zachowania własnego obrządku jako dziedzictwa całego Kościoła

Chrystusowego oraz możliwość zmiany tej przynależność. W ostatniej części pracy omówiono udział biskupów wschodnich w Konferencjach Biskupów.

W krajach, gdzie jest dużo migrantów ze Wschodu, konferencje biskupów powinny stawić czoło temu wyzwaniu, proponując wskazówki działania duszpasterskiego z konkretnymi przepisami prawnymi. Niezależnie jednak od przyjętej formy prawnej opieki duchowej nad wiernymi katolikami wschodnimi na emigracji, nie można zapominać o potrzebie szczerego dialogu w miłości i prawdzie. Dialog ten na wielu płaszczyznach może inspirować reorganizację i życie katolickich Kościołów wschodnich, ponieważ organizacja życia kościelnego w sytuacji emigracji musi nie tylko odzwierciedlać trwałość przynależności do własnego Kościoła *sui iuris*, ale także do Kościoła powszechnego.